

Instytut Pamięci Narodowej - Archiwum

<https://archiwum.ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/1183,Otwarcie-wystawy-Z-Archiwum-X-Departamentu-MBP-Warszawa-5-kwietnia-2007-r.html>
24.03.2026, 11:21

Otwarcie wystawy „Z Archiwum X Departamentu MBP” - Warszawa, 5 kwietnia 2007 r.

5 kwietnia 2007 r. o godzinie 17.00 w Collegium Civitas przy Pl. Defilad 1 (II p.) w Warszawie została otwarta wystawa „Z Archiwum X Departamentu MBP”, przygotowana przez Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej IPN w Warszawie. Otwarcia towarzyszył panel dyskusyjny z udziałem prof. Jerzego Eislera, prof. Andrzeja Friszkego i Roberta Spałka, dotyczący problemu poszukiwania wroga wewnętrznego w szeregach komunistów.

Wystawa prezentuje historię powstania i działalności szczególnej pod wieloma względami jednostki organizacyjnej MBP. Utworzona w październiku 1948 r. (formalnie od lutego 1949 r.) – najpierw jako grupa specjalna, od marca 1950 r. – jako Biuro Specjalne, a od grudnia 1951 r. – jako departament, otrzymała zadanie „oczyszczenia” szeregów Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej z agentów, prowokatorów oraz członków zdefiniowanego niedawno tzw. odchylenia prawicowo-nacjonalistycznego.

Realizując powyższe zadania, funkcjonariusze X Departamentu: Różański, Fejgin, Światło, Piasecki, Michalak, Dusza i inni dopuścili się szczególnych, nawet jak na „zwyczaje” panujące w MBP, okrucieństw, zarówno w X Pawilonie w więzieniu na Rakowieckiej, jak i we własnym, pozostającym poza jakimikolwiek strukturami, tajnym więzieniu w Miedzeszynie (tzw. willa „Spacer”). Historia X Departamentu to jednak nie tylko prosta historia katów i ich ofiar. Przez pryzmat spraw, jakimi X Departament się zajmował, wystawa pokazuje zarówno „korzenie” zbrodniczej idei, z której „wyrósł” – procesy moskiewskie lat 30., a następnie pokazowe „spektakle” na Węgrzech, w Czechosłowacji, Rumunii, Bułgarii, jak i pewne aspekty dziejów formacji komunistycznej w Polsce: jej agenturalne powiązania z wywiadem sowieckim (poprzez osoby Włodzimierza Lechowicza i Alfreda Jaroszewicza), problem demoralizacji i okrucieństw partyzantów GL-AL (poprzez sprawę Grzegorza Korczyńskiego), a także kwestię zwalczania podziemia niepodległościowego lat wojny (poprzez historię Bogusława Hryniewiczza). Ukazuje wreszcie instrumentalny stosunek władz partyjnych do zbrodni już popełnionych i właśnie popełnianych, dowolnie sankcjonowanych lub potępianych, w zależności od doraźnych celów politycznych.

Wystawę będzie można oglądać w Collegium Civitas w kwietniu 2007 r.

Serdecznie zapraszamy.